

СЫЛ ТҮМҮГЭ ЭЛБЭЖИ ЭРЭННЭРЭР

Бу кэмнэргэ, куруук буоларын курдук, туспут үрдүгүн ыһтыллыбыт үлэлэри оһууһаһан, дьонго – сэргэбэ сырдатар баллаах улууэ баһылыгын Андрей Тимофеевич Ноговицыны кытта көрсөн нээттибит. Баһылык үтүө үлэстэнэн, ыһа булан ситиһинилэри сырдыкта, никин соруктары чопчулаата, кэлэр бу баллааһарын сэргээн арыйда:

Бийнл эмнэ ургыг үлдээх — Анастасых сэл түмүктэнн эрэр. Сэл бүтэ бүхлан, садаламмыг дыралалалар, илснбигт бьваллнарбыт олоххо кинэрэр дьонун тэминнээх кэмнэрэ үүнүдэр, диган турш, бу сэл хаалбыг кэмнэрэ тэнгэ оркуола — саалын үлэсэ тэрихтээхит, бу сааскыттан аламмыг тутуу олуэ тэрэһинэжтнэ дьыллан, түмүктэнэрэ кэлэ. Ошон бигт биңр үөрүүлээх ситиһингэ буолуоба. ҕы таһынан Халаар нэһилнэгэр 50 бэстээх уһуһаан «Үгө дьыла» сааһыһыһан тутулан бүтгэ. Аладар диннэгэр, биңр дойдулаахтара, диннэгээ ырыаһыһыт Анастасия диннэ торообүтэ 90 сыйын корсо, сана дун дьынн тутуута түмүктэннэжтээх, бу сааскыттан садаламмыг алаанонлиһи бырайыактыг үлэсэ диннэриң долгуһа ктэһэбиг. Он күрдүк оһууууүлүкүбэ аан бастакыһан кирдээх, ыраастыһар собуот тутуутун алаһахаан динн алаас үрдүгэр алаһабыһыһыт. Москва куоракка тиннэ бастакыһын, программаның көмүскээн. Оһууууүлүкэ салалтата ойһон, бу алаһыһы таһымнаах собуоту тутуубут. Бүтэһи дьонун иннэкиһин улаханһың абыраһаах, динн долуобуһыһын, дьонһың алаһабыһыһын, айһыһабыһыһын.

Чарданын дэвхүн хардмыны онгорор
басалдмт олсх сотору кэмнэн
солотээх. Күнгэ 500 куб кирдээх туттул-

лугбут ууну ыраастыктаах. Билигин толору хааччыллыгылаах дьэстэр Чурапчы эли-энньэтигэр ахсааннара элбин турдагына саамай солтоох бырайыак дээн билистинбит. Суол тутуутугар быйыл улууспут бэргүлүдүк үлэни мытта. Ол курдук, Сылан уонна Чакыр хайысхаларыгар тыа хаһаайыстыбатын министрлэригэстэбинтүө федеральнай программанын ыһыалдыбыт үлэлэр түмүктөнөн эрэлэр. Бу сылта барыта 240 мөлүйүөн солкуобай суумалаах үлэ оҥоһулунна. Ити биллэригэр Үрэх Күөрү суолун бирнэмэтигэр, солтоохтук оҥорон, программа салтыт үлэллэрин ситтисиништ. Эһиги эмэр бу программанын бэлэччэ улахан былааны ыһынал сымдыбыт.

Тыя хаһаайыстыбатын салааларыг
кирэр буслахха, көрдөрүүлэр быһыл эмнэ
үүгүтэйлэр. Ынах сүөһү ахсаана бу ий
туругунан 20418 төбөҥө табыста. Ол иһинэр
ынар ынаҕа – 8122 төбө. Сылгы ахсаана
улуус үрдүнэ 17 тыһыынча. Ынах сүөһү
төрөөһүт, ол эбэтэр «деловой выход»
быһыл 79% буолла, оттон сылгы төрөөһүт
– 78% . Үүт туттарыытын сырдаттахха,
былаан туолан иһэр. Быһаһын туругунан,
7339 тонна үүт туттаран олоробут. Бу хаал-
быт икки ийга 7581 тонна
былааннаахпытын ситиһиэхпит дигэ
эркэбит. Тыя хаһаайыстыбатын быһаһы
көрдөрүүлэринэр тугуулар барбыттарын
киһи үөрэ бэлэтир. Ол курдук, быһыл 17
хотон үлэбэ кирдэ. Бу хотоннор
мигэстэлэрин элгэххэ, уонсайа 945 төбөҥө
тахсар. Одуулуунга «Комплекс» бааһынай
хаһаайыстыбага 120 төбөҥө аһан толору
механизированнай хотону үлэбэ киһирдэ.

Сири кытта үлөсү улахан болжомго уурултан, быйыл олус үрдүк таахымнаахтык барбытын астана билигинибит. Ол курдук, Д.Д. Ноев салгыар «Мындаааһы» ТХПК 1500 таахымнаа тонна сиуэлэни бэлэмизэти. Маныык көрдөрүүнү урут сонхуос сааһа ылар этибит.

Ойуругу аһыар мындаавайылар эмнэ үрүдүк кырбинни ылан үөртүлөр. Д.Д. Павлов бааһынай хаһаайыстыбата бидьырын 20 тонна хортуонпуйу ылбыт буоллааһына, быйыл 200 тонна хортуонпуйу ылан атыгыта таһаарда. Мындаавайы агрооскуолата 30 тонна хатпыыста, 20 тонна хортуонпуй, 12 тонна турнепс үүннэрэн хомуйда. Турнепфын «Мындаавайы» ТХПК тута атыылаһан ылан ынахтарыгар эбии аһылык оносторго ууруһа. Хатпыыстаны уонна хортуонпуйу бюджет тэригэлэригэр атыылаһан экономическай кыһууска балаача табыстылар.

Тыя сирин сайдыытын программатыгар олохуран, быйыл 31 эйэр ыал чааһынай

дмтз тутушнулар. Государствоттан улахан ойбоолуу ылан тьа сирин элэр ыналтар торообут дойдуларыгар олохсууан, хаһайыстыба тэринэн иһэллэрэ улууспут инники сайдыытыгар элбэи эриннэрэр. Уопсайынан, түтэниэн туһанан, Ороспүүбүлүккэбит салаалтыгар, Ил Дархапта Егор Афанасьевич Борисовка махталбын тигрлэбим. Тьа хаһайыстыбатын министириситибэтэ ылар политика тьа сирин сайдыытыгар олус көмөлөбүт, көлүүстэтин сыһана ситиһиллэр үрлүк көрлөрүүэлэр туоһулуолар. Дойлубут тэбэр сүрбэр— Москва куоракка тьа хаһайыстыбатын салаалтыгар бүтүн дойду үрлүнүн мытыалыбыт «Золотая осень — 2017» быыстапкака улуус улахан ситиһинигээн хыһыл көмүс мэтээн ылары ситистэ. Аны «Комплекс» бааһынай хаһайыстыбабыт эмиз үлэтэ сыаналанан, мэтээн ылан үөрүүбүт, үлэттэн кынаттаньабыт үрлэтэ. Ошон бар дьоммун бу үрлүк ситиһинигэринэн эбэрлэһибим! Бу барыбыт үлэттэп, барыбыт түмүүтүтэп тахсар, барыбыт ситиһинигт буолар.

Мангатааг аалбыг компэртэ тэрилхэжтээх
дэбшлэр эмэ үгүсэр. Ол курдук, Таатга,
Кэбээйн улуустарын уонга шөфүтээх
Нерюнгри оройуонун күнүрэ Чурапчыга
ыттыһыахтаахтар. Манга ыалдьыттарбыт
итыы – эртэн тэрийэхтэрэ, улахан кэсир,
быластана туруоруохтара. Олус
иитэриэһинэй программалаах кэлэри
сыйдыларын бэлитинбин. Онон улуусту
дьоно хохтоохтук кэлэн көрүөхтэрэ, биһе-
хтэрэ дьон эрэбин.

Бийыл Семен Андреевич Новгородов торообутэ 125 сылыгар анаммыт үбүлүйдээх дьаһаллары үрдүк таһымнахтык ыттан келибит. Түмүктүүүр тэрээбиннэн Санкт-Петербург куоракка Герцен аатынан университетке С.А.Новгородов туһунан кини презентацията буолуоба. Семен Андреевич кэргэнэ уонна тороһут кыһа бу университетке үлэстэбит дьон буолаллар. Ошон коллегия С.А.Новгородовы, Саха сирин, сахалары орус үчүгэйлик билиһир, күүрүк үөрэ көрсөлүү эбит.

Бийр дойдулахынг, Ил Түмөн бастааг бэрээсэлтгээ А.П.Илларионов торообүгэ 75 сылан Дьокуускай куоракка кизг общественноһы ытыран туран бэлиттиир дыһаһал былааннаһар. Онно торообүт дойдутун дыһо хөтөөх кыттыһыны ылмааһаһынг.

Спорт эйгээр бийлэн сийлүүлэхгүй эмнэ олуус үгүйсгэлээр. «Манчаарь ооншлуудыгтар» түмүүрлэх үзэгтэн бонотгаах икүүс мнэтсэн илбаныгт барьбатын кыгэлтээр. Алы кээр сылга Алма

улууһугар ытыллыахтаах спартакиадаҕа бэлэмнэнии саҕаланна. Спорты тэрийэти эрбэт, биридлэстэн көрүгүтэрэ биллэргиттэн илсэн үлэлэни саҕаланна. Хапсаҕай көрүгүт, ор сыллар кэнилэргиттэн, бу сайын олус үчүгэй ситиһиниэммитиг. Манчаары түһүлгэтээр Чурапчы бөдөстөрө оро охсон тахсыбыттара бар дону соһуһуута даҕаны, аспаннарбыта даҕаны. Ол кырбаны туган хаалар сөрүк туар. Ол иһин Ангелий Николаевна Андреева кэстээн, үлэстэн эрбэт. Өрөсүүбүлүккэ Чурапчы хапсаҕайа, тустуута бастаах миссэҕэ сылдарын ситиһиэхтөөхтүг.

История сыма билгизлэрин, элбэх дьону түмэтэ, элбэх сана сайахтары арылса. Кинигэ бөккө бөлчөгтөннэ, нэһиликтэринэн ырааһы үөрэтэччилэр, тэригтэлэринэн историяны чинчийэччилэр түмүстүлөр. Дьон – сэрэг История сылын олус истинник ылынып. Ону сэрэг быһыл Холу көһөрүлүү 75 сылын олус тэрэһинизэхтик ыттыбыт. Хас бирднин Чурапчы кинигэ, ыччата буулаһаларга ис сүрөттөннэ кыттыбытын билгизтинбит. Ол курдук, дьон үгүс санаан түмэт, үл хомуйан Чааһылыга үйтүтүн дьону билгизтэ – нааматыннык турда. История сылыгар Укуу Октобүрүскөй өрөбөлүүсүгэ 100 сыла нэһиликтэринэн билгизэһиннэ үдэ кинигин илгэһин буула. Илгэһиннэринин оқуулаарын, тэригтэ коллективтарын корсон ыччакка история үөрөхтөрө ыттыдынылар. Үөрэх управлениста, сайааһыны Т.В.Паллова «История сылын» тэрийиннэ бэрт таһымнаахтык үлгүлөтүлөр.

Улуу с даяалтатгалар, сорох тэрлэлээрэ кадровой уларыйыналар таабынлар. Улууенутугар дээр салайааччылары нэгэн таааарга бондомто ууруулар, ойобул оюоһуулар. Ошон улууенут миникитин бары хайысхаларга анал еөнөнналметарлаах, салайар дьохун ыччаттарлаах буоларынгар куруук үлэһэһбит.

Түмүкчө, бу хашыгыт күнүгэр дубоңи эрэн-
юрэлгэр, ошон алынаалдыгыт соруктар
туолууларыгар өссө кимнидээхтик,
түмүүдээхтик үлүлүгүгүт, кастыкныгыгар
этэнгэ кинрон сылыгытын
түмүүдүүхтээхтик.

Улус оюктоокторун, тыа сарын үлэһин дьонун, кэлэн иһэр Тыва хайаайыстыбатын үлэһитин күнүгүн иттигтик — истигтик ээрдэлинибин! Биир сомоҕо буолан улуусун, ороснуубулуккабы, дойдубут сайдыытыгар түмсүүдэхтик үлэспизин! Дорубууһуна, дьолу — соруну, байылаат олоку ис сүрэхпиниз баҕарабын!

KIMOTO A. ZAKHAROV.

Спорт

Өй ооньюуларын умсулѳана

Чурагны дуобата өссө биэр чыгчаалы дабайла. Инстинктуудуона Аяника Кычкина По Дабки куоратыгар 100 харахтаах турецкай дуобакка, колбоон үс тогу дойду чемпионкун аатын ылла! Бу ситиһининиз бийиги Кычкин ай барытын уонна ой оонһуула сүтэрэччилэри ис сүрэхтэн истибэрэлэнибиг!

Отгон дубиг ооншуута Чура
нэвдизнээ ортотугар мөлтөө
тухугар федерация билааннаах
мытар. Сайын Мындагаайга Д
ылаага сүрлэх сэрг
ыттылыбыта. Кыбылга
сангытар Хайахсаага турнир б

ааста. Турнир икки түгүмүзүр
иккитинизригэр туох да мөккүөрү суох
бастаан, Анастасия Собакина анал
биринистэри тутта.

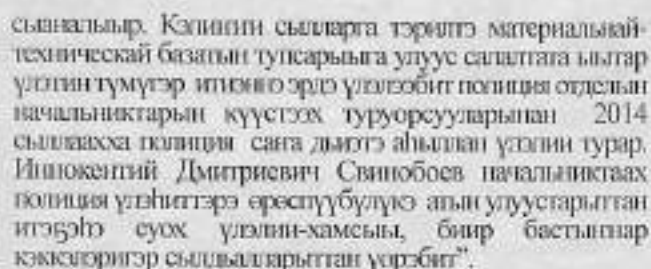
Ити кэшигтэ А. П. Софронов аай-
нан спортиннай комплекс сезона
аһылыытыгар бытыллыбыт турнир
маастар Айсен Андреев, Петр Кашанев,
Захар Баранков бастаабыттара.
Дяхталдарга Аня Шишгина, грес-
мейстер Ксения Нахова уонна Анастасия
Собокина хоплуттара. Саахыммакка
Василий Федоров, Семен Слестков,
Алексей Осипов иинники тахсыбыттара.

Олон Улуу Октоон-100 сүлэ тушуу-
тугар аниллаах туршны сэтгэний
сэтгэтийн күүрэннээх күнүтэр
спонсорларбт тэрийдлэр. Бу күн
нэһилээртэри мустан, 23 тэн
бэрийлээх оонноочу икки болохы

хайлдан оотьюобуд: Финалг тюрт кини кирн быларсан бары, Захар Баранков, Михаил Пининг, Петр Калаген, Анастасия Собаккина бастагылар. Бу турнирг спонсорлаабыт федерациябыт председателиннр И. П. Уаронка, дуобатчыттарга З. П. Баранковга, С. С. Пинингигэ уонна А. К. Осипонка дуобатчыттар махтанаа тарҕастылар. Дуобатчыттары оссо да эибэк санаттан сина сирыйдэх сэрэх курэхтэниилэр кутуллор.

Алны бэлтгэл бичигт үзүүлсэн саахымат оонивуутун сэрэгжсгэр сөрүк түрэр. Манна спорткэмнэтт: үлэттн федерациялары кытн ыкса ылсан үлэттэгэбнн, тэрэжнн үлд түнсуоңа дэлтэжэбнн.

Дуубат федерациятын прелесител-
лин сөлбуйлаачы И.КАЛАЧЕВ,

Ийн хамтгэлэн улус депутатыарын Сэбигийн бэрхсэдэгдэл Я.П. Оконешников, Чураалч нэхилээний байнгынга С.А. Саргыдаев, Чураалч улуухун нэхилээкээрн байнгабаатар, улус тэриглээрн сайлааачьблара эвдрд пиллары этгийр. Батэрэннорс минисийэй 100 сыллаах үбүлүйидэх мэтэлээрн Умни эвдрд сууркары туугардылар.

Бастың көрдөрүүлүк согушунда Чуралчы улунун прокурора И.А. Ядрев махтал суруктары тутаргаата. Оттон И.Д. Свинобосов Чуралчылаагы гимназия үерөнэмчилеригэр полиция өйдөлөн элэр додоторо булалыларын туоһулуур анал дастабырыангылары тутарга, бу оёолортон ишниктин үтө суобастах полиция үлүнигэрө үүнөн тахсыахара дин эрөнөрүн билгилэрдэ.

Оссө тугул бэрээдэги арангачылыыр позиция үлөитүтэрин быраһыныллыахытынан эбэрэхтөн турхи, тус олоххутугар, дыа жүргэпитигэр дыау-соругуу, чөпчөккэ суох үлэитигэр ситиһинитри бакарабыт.

Семей ЖЕНДРИНСКЭЙ

Социальной десант— Болугурга, Арыылаахха

үлэгээр сөнбөт баарын
ауулна. Түмүүк тулаанаах
тэрилтээр салайанчыларыг
мактааларын тюрнотор.

Арьсалах тэгшлэгээр агаас юуныгээ олохдоо хэр ашигтайтай кытанылар. Ботрингээр, быраас суогуу, эмг-томп тийнбэтн, уулуссалагта сырдагтар уо суогуу болонгэтнээр. Хас да сэл турорсан үлгэнгит тустуу филиалт бийл үлгэнбэтн абыннылар. Дыхтар сүбэт үчүгэйдик үлгэнр эбит, ага сүбэтн тэрийр наадаабын этнээр. Арыгта суох уруу ыгытанырын, чол ологу тутуналирын, оёну үлэнэн ингэр үчүгэйн этлээр. Осуулаа ФГОС кнрон, «Кылыс кую», «Үрүн уолаш» дотн оёну ингитэ алааах тулааах предметтэр суох буйлуттарын болонгитнээр. Онук хайсхалаах кылаас чаабын кмингэр тэрийэн ыгыгтаа этн килгэдлээр. Ийа, ага түмкүүлэр ситимгтх үлгэн тэрийэлгэрнээр санааларын үлгэнннлээр. Төрөнпүггэр көхөөхтүк кыталаа хайан да наадатын болонгитнээр.

Оюулааг мэдүүлэгтэ
Татьяна Петровна Барашкова
бийыг сайын оёо лаабыра
үгээлээгийн туһууан сырдыта.
Бу лаабырга оёолор эмтээх
оттору, ууну-койууру
хэмуйбуугтар, үөрэлэгитэр,
чинчийгитэр.

Улуустанары социальный
десант хас сын ахсын
гэһиликтэр олукторун-
данахтарын, маһалларын
билиэрэ чачын туһалаарын
этэлэр. Улуус кииниттэн
тэҥичи сылар гэгһилэк олук-
тосхоро кыһылбатах
бонтурустарын быһаарарын,
сүбө-ама ылаалларгар
көһүүстэрин билиһиндэр.

Марфа ПЕТРОВА.

Обону шити

Уаң оюну кыра сайынттагы
үрбө-халыаска, бука-апка
батылынынара сымдан
үрөнткөсө, торут үзсөри
биз, ытыктым, ий абылтан
халыктым улактап.

Чурагчы нэгжлэлийн байрлалыг С.А. Саргсдаев уулзаж "Удвар" эр дон түгээхүү (салаагачыг Е.В. Гүлзев) көзүтгэж, нэгжлэлийн түрэгт орохыг урьдугаархыг уламжлагд мунхаг хайхыг да түүний сэрмэлтлэл.

Уолаттар муус аныынан
Белькстаһын саамай тардыммыт
көрүлэр – мунха албастарыгар
уһуйулааллар. Быйын Куобаль
күөлүгэр 50-ча үрээтэччи уоллар
“Тулукчааг” уһууан (сал.
Мария Баина) эр санаалах апа
интилюоччилоро элэхтин, ага
Бельксттар мунха саҕалыыа
күм ырыыһытынан сырыттык
тын сайайаччыта И.С. Юмша
оскулалар сайайаччыта А.А.
Чуригыһаагы оҕо спорттук
Монастырева, С.К. Мавров ааты
П.Е. Феодоров оҕолору илдьэ кел

Бийл мунхаа илгирит ово
башча уолтурбуттар, мун
дартык таптыбтар, мун
Антоний Захаров салатпаан
бы тардылтылар, кохо тоху
хондудар. Салмай эпигиттэх
бойгэра үлгөстөр. Бийл
Антоньевич башча дашы
олхонно. Онуса бийл к

[illegible]

арын кылары көпчүрүк кытылып бар. Эгер
тан тахыяр дээр, ким аныкыныптыр.
р. С.А. Новгородов атынан орто окуу
лов, И.М. Павлов атынан Чурапчы орто
Окунешников, Д.П. Коркин атынан
шпиритот окуулатын салыпачыга Д.П.
ан Чурапчыгазы тизмизге салыпачыга
ни көзүлүптур.

кор үсүлөрү ханыс да сырыларга бусун
и сирин —гусмун билешер кестер
айдарбака, мөңкөгүзбже сырыттылар
ушугтар нырыла, ойбой алырылыгылар
буутугар салбуйса сылдан байырын
дөр — үгүмөк ытылыгылар улаха дон
сылтан тизмизге байылыга Степан
ан кохо сылдар мунга курабиз кубот
айылылаузынан Д.П. Коркин атынан
мизге окуулатын коллективга бусун.

Семён ЖЕЛДУЧЕНКО-аға

УЙГУ КЫЛАТА

"Чурапчы" ТХПК "Сага олох" хаһыакка ыйга бииргэ-тахсар анал сыһарыыта

№ 11 (68)

Уйгуну-бийаны дэлэтин – барыбыт сорукут!

ЭДЭР ФЕРМЕРДЭР ТҮБҮКТЭРЭ

Болтоно нэһилиэгэр үүтү ыһыһа эдэр фермердэр Спиридон Иустинов уонна Афанасий Григорьев программаларга киһсэн грант ылан таһаарылаахтык үлэлиһлэр.

Эрэг баһынай хаһаайыстыба салайааччыта Спиридон Иустинов 2016 с. «Сага саҕаһыа» эдэр фермер» программанан 1,5 мөл солк суумалаах грант ылбыта. Итинэн 80 сүөһү киһэр кыстык хотонун тутунна, «Сирэм» сайылыгар өрөмүөн ытта, сүөһү атыыласта.

Быйылгы кыстыкка аймактарын сүөһүлэринин 80 төбөнү киллэрэн туруорар – 34 ыанар ынахтаах, 3 тингэлээх, 19 тыһаастаах, 23 борооскулаах, 1 атыр оустаах. Сүөһүлэри бэйэлэрин кизингэр эбии олохтоохтортон, Түөйэттэн атыыласпыт. Туруктара үчүгэй. Хотон

30х9 мизтэрэ изэннээх, сылаас, ыраас. Корүүгэ-истиигэ, ыһыһа убайа Афанасий, Эдвийэ Мотрена көмөлөһлөр.

Сайыны Чуораайытта куөлүн собуруу өттүгэр баар «Сирэм» фермаҕа сайылыллар. Дойкалаахтар. Билигин 10-ча ынах ытар. Хоту Кындап эңэр, Болтоноҕо Таатта үрэх сүннүгэр сытар Маралаайы дьэн кизэн ходоһалаах сир арҕа өттүгэр оттоотулар. Бэйэлэрэ МТЗ, «Синтай» тыраахтардаахтар. Көбүһүлээх, рулон-наммыт отторо 70-тан тахса тонна. Саас тийбэтэҕинэ атыылаһарга суоттаналлар.

Афанасий Григорьев эмиз ити программанан 1,5 мөлүөннээх грант ылбыта. 20х10 мизтэрэ изэннээх сага хотон туттан 50 сүөһүнү кыстатан туруорар. Былырын 34 сүөһүнү Мэҥэ-Хаҥалас улууттан атыыласпыт. 14 ынах сүөһүлээх, 1 атыр оустаах итинэн атытара тыһаастар, борооскулар. Тус-туһунан наардаан туруорар. Түүлэрэ-өһнөрө ыраас. Холкутук

былдыһыспакка аһы тураллар. Үлэтигэр ийлээх аҕата, аймактара көмөлөһлөр.

Таатта сүннүгэр Остуолба дьэн сиргэ, алаастарга оттоон 25 көбүһүлээхтэр. Саас тийбэтэҕинэ атыылаһахтара.

Эдэр фермер сага 9х8 мизтэрэ изэннээх дьиз туттубут. Сылытытын киллэрбит. Бу күннэргэ кырааскалаан, сууян-сотон кириэктээхтэрин туһунан үөрөкөтө кэпсир.

Олунньу ыйтан маассабай төрүөх сабаланаһына, үүтү ыһыһа куускэ турунар былааннаахтар, онуоха усулуобуйаларын оностубуттар. Фермердэртэн туюх кыһалҕаахтарын, быһаарылыбатах болпуруостаахтарын ыйыталаспыттар тиз-хилиилэрэ эргэрбитин, сапаттаптан сананы булунарга көмө көрдөһлөрүн, этэллэр. Оттон үлэни кыһа-хото тутан, үрүн шлэни үрүлүччү ыахтара дьэн эрэнэбит.

Кыстыкка киһэрэн сүөһү-ас оннун булла. Дьон-сэргэ сүөһү, сылаа өлөрөн, кыһын, сайын сиһир эттэрин хаһааныыга, муус ыһытыгар, мунхалааһынна сырыттылар. Ити сизиринэн «Чурапчы» кооперативе биһир улахан үлэтин – киһи буюунаҕа сүөһү, убаһа өлөрүүтүн тэрээһиннээхтик ыһытан түмүктээтэ, үүтү соботуопкалааһынна сыллаабы былааны толорор иһин үлэлиһ. Кооперативе бырабыланыатын председателэ Н. А. Аржаков бу күннээҕи үлэлэрин билиһиннэрэр:

УРУККУТААҔАР ЭЛБЭХ ҮҮТ, ЭТ СОБОТУОПКАЛАННА

–Быйыл «Чурапчы» кооперативе киһи буюунаҕа сүөһү өлөрүүтүн атырдыах ыйын бүтүүтүттэн саҕалаабыта. Маҕаһыһа таһааран нэһилиһиннэни хаһааныыга анаан өлөртөөбүттү. Хаар түһэн эт тонор буоларын кытары алтынны 28 күнүттэн маассабай өлөрүү буолбута. Быйыл Тҕа хаһаайыстыбатын министристибэтэ энэ субсидия харчы көрөн, эт туттарыта лаппа элбээтэ. Ол курдук, барыта 820 ынах сүөһүнү, 370 убаһаны өлөрдүбүт. Туттарыан баҕалаах элбэх даһаны кредит харчыта ситэ элбээтэбэт буолан барыларын хаһаайыстыбыт. Кыһынны кизинэ сүөһү, улахан сылгы этин тутуохтук барыта өлөрүүгэ астааһынна, хаһааныыта 71 киһи сырытта. Үксэ бэйэбит үлэһиттэрбит. Тэрээһинин кыһааммыт, үлэһиттэрбит бу хампаанна суолтатын таба өйдөөннөр, 12 күнүнэн бүтэрдүбүт.

Үүтү сыллаабы былаанаммытын балаһан ыйынан толорбуппук. Бу былааннаах үүтү өрөстүүбүлүкэ сапаттага төлөһөр үбү көрбүт. Онон туттарааммылары кытары төлөстүбүт. Сыл бүтүһүк ыйдарыгар Тҕа хаһаайыстыбатын министристибэтэ правительствоҕа сайаалка түһэрэн турар. Онон бюджеттан эбии үп көрүлүһүгэр эрэнэбит, алтынны, сэтинни ыйдары сыл бүтүөр дьэри төлөһүөхтү. Оттон ахсынны ыйга туттарылыбыт үт харчытын, маҕды буоларын курдук, тохсунньуга төлөһүт. Билигин туттарылыбыт үт суотугар комбикорманан, продуктанан (бурдук, савхар, мас арыһа, макароннай астар) төлөһүүнү саҕалаабыт. 100 тонна комбикорманы Хаптаҕайдаабы собуоттан аҕаллыбыт.

Ыраас уунан хаһааныыга мөһөйдөр үөхсөтүгэр. Ол курдук бу үлэҕэ дуоһабардаһан үлэһиттэр дьоммут аҕа-станнылар. Биричинэҕэ – дьоннор араас сурахтары ыһытылар, ватсабынан үөхүүлэрэ буолла. Бизс сылы быһа үүтү собастаахтык үлэһиттэр киһибит уурайда. Онон дьон туһугар үлэлиһ, үчүгэй оноро сылдар дьоммутугар сирдээх, дьин килиһи сыһыан эрэйиллэр. Үүтү соботуопкалааһыммытыгар эмиз ватсабынан араас сурахтары тарбаталлар. Дьоммут-сэргэбит итини итэҕэйбэкиһигэр этэбит.

Овощехранилищеҕа 300 тонна хортуппуй хаһааныыһына. Мындааһы агрооскулата хаһааныыта урдарда. Хаһааныы сыаната үрдээбэтэ, былырыннытыннан турар. Кыһын үлэһиттээх объектартыт толору күүтүнэн үлэһитлэр.

ҮҮТҮ СОБОТУОПКАЛААҔЫН АЛТЫННЫЫ ҪҮТ ТҮМҮГҮНЭН

№	Населен.	2017 план	План I-X	показатели за январь-октябрь, месяц 2017					показатели за октябрь 2017					2017 г.к 2016 г. (+/-)	н %
				факт. I-X	разница от плана	выполн. в %	факт. 2016	2017 г.к 2016 г. (+/-)	план октябрь	факт октябрь	разница от плана	выполн. в %	факт. 2016		
1	Алданский	349,20	323,3	416,9	93,38	128,9	401,1	15,76	25,2	30,4	5,20	120,6	39,24	-8,84	77,47
2	Бакланский	445,00	412,1	422,8	10,68	102,6	369,1	53,68	32,1	19,2	-12,86	59,9	20,85	-1,61	92,28
3	Болтоновская	303,30	280,8	237,8	-43,00	84,7	220,7	17,09	21,9	10,1	-11,81	46,1	17,99	-7,90	0,00
4	Болугурская	774,80	717,4	609,9	-107,51	85,0	495,3	114,61	55,8	36,7	-19,15	65,7	46,82	-10,17	78,28
5	Арылахская	313,20	290,0	297,0	7,04	102,4	318,2	-21,11	22,6	15,6	-6,97	69,2	22,16	-6,53	70,53
6	Кытаыһаһаан	251,80	233,2	253,2	19,99	108,6	253,2	0,01	18,1	8,7	-9,39	48,1	18,92	-10,21	46,04
7	Мугудайская	521,10	482,5	460,6	-21,90	95,5	427,4	33,21	37,5	23,0	-14,48	61,4	43,00	-19,98	53,53
8	Окулуһаһаан	595,60	551,5	515,3	-36,24	93,4	595,4	-80,17	42,9	33,0	-9,91	76,9	47,48	-14,49	69,18
9	Соловьёвская	195,50	158,8	175,6	116,83	125,5	166,5	-40,90	35,7	31,4	-4,26	88,1	38,28	-6,84	82,13
10	Сыһаһаан	742,40	687,4	776,4	89,03	113,0	733,9	42,55	53,5	38,3	-15,25	71,5	50,07	-11,82	76,39
11	Телеһаан	310,70	287,7	260,9	-26,82	90,7	255,3	5,58	22,4	15,5	-6,93	69,1	25,16	-9,69	61,19
12	Халарская	375,60	347,8	444,7	96,91	127,9	410,6	34,11	27,1	24,4	-2,69	90,1	38,63	-14,22	63,19
13	Хатылаһаан	339,50	332,9	320,7	-12,21	96,3	314,6	6,10	25,9	18,4	-7,47	71,2	22,17	-3,74	83,13
14	Ханкыһаан	296,20	274,2	336,9	62,63	122,8	302,6	34,22	21,3	13,5	-7,76	63,6	23,98	-10,44	56,16
15	Холтоһаан	641,50	594,0	565,5	-28,46	95,2	554,3	11,22	46,2	25,1	-21,14	54,2	47,79	-22,73	52,44
16	Чакырская	490,40	454,1	539,4	85,32	118,8	549,3	-9,93	35,3	36,2	0,86	102,4	57,08	-20,92	63,35
17	Чурапчинская	315,10	291,8	201,6	-90,19	69,1	211,3	-9,66	22,7	10,2	-12,50	44,9	23,34	-13,14	43,70
По ууруу:		7581	7019,5	7235,2	216		7028,8	206	546,2	389,7	-157		582,96	-193	

2017 сылга 7581 тонна үүтү соботуопкалаһыа былаан тиздирдигэр турар. Итини 10 ый түмүгүнэн 7235,2 тоннанан толордубут, 216 тоннанан аһардыбыт. Ордук үчүгэйдик былааннарын 128,9 бырыһыан толорбут. 125,5 бырыһыан ситиһилээх Соловьёв, 122,8 бырыһыан көрдөрүүлээх Хайахсыт, 118,8 бырыһыаны ылбыт Чакыр нэһиликтэрэ үлэһитлэр. Мөлгөх көрдөрүүлээхтэринэн Чурапчы, Болтоно, Болугур нэһиликтэрэ буоллулар.

Дээ, итй курдук ааһан эрэр сүл биһиги сүүрүк сүл-
гыларбытыгар кыайыылаахтык, соргулаахтык
түмүктэммитэ. Билигин кыстыыр миэстэлэрин
буллупар. Дьонөһөйбүт оболоро этэннэ кыстаан сана
кыайыыларга бэлэм буолалларыгар алгысытын
тиэрэбиз.

Бэс сыйн 25 күнүгэр сылпата ыьтыллар, Туймаада ыьыабар" сүүрдүүгэ Ил Дархан Е. А. Борисов бириингэр 2400 м дистанцияба Мэинг-Кониг кыайыылаагынан тахсан 1 мөл. 200 тыһ. бириининэн

2017 -- улууска История сыла

Чурапчы нэһилиэгэ тэриллибитэ 370 сылын бэлиэтиэбэ

2017 -- улууска История сыла

Чурапчы нэһилиэгэ тэриллибитэ 370 сылын бэлиэтиэбэ

А.САВВИНОВ, ХИФУ профессора.

